

Uroš Črnigoj

Peter Kovačič Peršin: *Vrnitev k Itaki; Slovenci v procesih globalizacije.*

Ljubljana: Društvo 2000, 2010.

Publicist, esejist, mislec in urednik Revije 2000 Peter Kovačič Peršin v zbirki esejev, za katero je prejel lansko Rožančevo nagrado, odločno opozarja, argumentira, polemizira ter predvsem v več različnih smereh išče pot, kako naj se v sodobnem času, ki ga zaznamujejo procesi globalizacije, v svoji kolektivni zavesti in v dejanjih vrnemo h koreninam tega, kar smo, torej k slovenstvu, in kako obstati kot narod tudi v prihodnje. Pri tem izpostavi vrsto težav, ki jih imata naša dvajset let stara država in današnja družba s pojmi naroda, narodne zgodovine in kulture, ter ponudi vrsto konkretnih rešitev.

Z napotki za reševanje situacij, ki se zdijo usodno načrtane in skorajda brezizhodne, je vedno težava. In tako je tudi v *Vrnitvi k Itaki*, knjigi, ki obuja senčne plati naše zgodovine, kritično polemizira z narodnim značajem Slovencev ter nas prepričuje, da je, če se želimo ohraniti kot narod z lastno kulturo in jezikom, prišel čas, da bijemo plat zvona, saj "ideologi globalizma do narodnih identitet kažejo pač odpor kot do reliktoev preteklosti in ovire pri planetarnem stapljanju". Tudi če se s takšnim pristopom k problematiki, tako kot pisec te kritike, ne strinjamo, je po drugi strani treba priznati, da avtor v svojih esejih večinoma govori o realnih težavah, ki zadevajo našo narodno zavest oziroma, širše gledano, našo identiteto v današnjem času nasploh.

Njegov pogled je med ostalim osredotočen na pomanjkljivo skrb za jezik v času, ko se angleščina kot zdaj že dejansko uradni mednarodni sporazumevalni jezik uveljavlja tudi v neangleško govorečih državah kot jezik znanosti, stroke, sklepanja poslov in še marsičesa. V skladu s tem uporaba slovenščine marsikje postopoma zamira, njen razpon pa krni, saj jezik marsikdaj ne sledi več aktualnim temam in novemu izrazoslovju.

V eseju *Civilizacijski dolg* avtor lucidno oriše ideološko razdeljenost, ki je težava Slovencev že od poznega 19. stoletja in ki je, zgodovinsko

gledano, logično privedla tudi do delitve med drugo svetovno vojno, po-vojnih pobojev ter do današnje podobe slovenskega političnega prostora, ki jo zaznamuje na videz nepomirljivo nasprotovanje med liberalno levico in konservativno desnico glede tako rekoč vseh večjih družbenih in zgo-dovinskih vprašanj. Naš civilizacijski dolg bi bil v tem primeru dejansko postaviti na prvo mesto vse tisto, kar nas združuje in povezuje, ne pa tisto, kar nas razdvaja, ter doseči zgodovinsko spravo, če želimo končno sprejeti sami sebe in dobro poskrbeti zase.

Zdi se, da Kovačič Peršin v nasprotju z marsikom iz dolge vrste intelek-tualcev, politikov, mislecev in drugih, ki se vsak po svoje odzivajo na te težave, dobro razume duha današnjega časa, ko zapiše: "Ostati Slovenec v integralnosti svoje osebnosti tako na zasebni, družbeni in poklicni ravni že danes ni več nekaj samo po sebi umevnega in bo jutri še manj. Zato drži ugotovitev, da postaja ohranjanje slovenske narodne in kulturne samobit-nosti vse bolj zadeva zavestne izbire vsakega posameznega pripadnika tega naroda."

Seveda pa se, če naj stvari nekoliko karikiram, na tem mestu pojavi žgoče vprašanje, ali posamezniku zaupati, da bo sam izbral pravilno, ali raje sprejeti ukrepe, ki bodo to izbiro zagotovili. Avtorjev odgovor na to dilemo je jasen in nedvoumen: "Ohranjanje narodne identitete se tako izkaže kot izrazito kulturni projekt posameznika in narodne skupnosti, določneje izobraženstva te skupnosti." Bi torej morali v skladu z ideolo-gijo narodnega buditeljstva, ki je imela odločilno vlogo pri ohranitvi dejavne narodne zavesti v težkih časih raznarodovanja in zgodovinskih pretresov, zavezanost slovenstvu še naprej obravnavati kot prvo in naj-bolj odločilno dolžnost intelektualcev in kulturnih ustvarjalcev? Na to vprašanje si naj seveda vsakdo odgovori sam, po lastni vesti in razumni presoji, a vsekakor se pri razmišljanjih, kakršne avtor naniza v svoji zbirki esejev, na več mestih pojavijo določene težave, če pomislimo na to, da bi jih prenesli v prakso ali celo zgolj v realnost današnjega časa.

Glede na to, da imamo opraviti z zbirko esejev in razmišljanj, kar je praviloma dobra iztočnica za širši razmislek in debato, to ne bi bilo nujno moteče, če ne bi iz besedil vela odločna programska usmeritev. Kovačič Peršin namreč v *Vrnitvi k Itaki* projekt ohranitve slovenstva v času globali-zacije začrta vsestransko, zelo konkretno in nemalokrat tudi operativno, s predlogi ali vsaj nedvoumnimi usmeritvami za delovanje, med katerimi so tudi takšne: "Če upoštevamo našo še vedno izrazito populacijsko šibkost, ki je značilna za vso našo zgodovino in predstavlja danes ključni problem za ohranitev slovenstva zaradi naše apatičnosti spričo tega dejstva, potem smo ugotovili pogloblitve ponikalnice našega zgodovinskega usihanja.

In teh stalnic naše zgodovinske nemoči se moramo danes zavedati še v večji meri in se z njimi soočiti s še večjo odločnostjo, kakor so se naši predniki.” Problem je morda res realen, sploh če nanj gledamo s stališča številčnosti prebivalstva kot pogoja za narodovo preživetje, vendar se utegne tak pogled v luči današnjih miselnih tokov, razmer v svetu, položaja mladih generacij in razmerij v slovenski družbi nasploh zdeti nekoliko enodimenzionalen.

Podobnih primerov težavnega odnosa med problemom in predlagano rešitvijo je še vrsta. V eseju *Današnji položaj slovenske kulture* na primer avtor lucidno izpostavi osnovno težavo današnje slovenske kulturne ustvarjalnosti, ki je preveč enostransko podvržena sistemu državne podpore, skozenj vsiljeni birokratski presoji ter vsemu, kar sodi zraven. V tem je morda tudi eden od razlogov, da kultura vse bolj izgublja svojo živo vsebino in stik z občinstvom, pa tudi za to, da se jo v odziv na takšno situacijo postopoma vse bolj prepušča mehanizmom svobodnega trga, kjer pa se v konkurenci, ki jo, tudi po logiki nekega medijsko poplitvenega pogleda, predstavljajo nezahtevne zabavne in “pop” vsebine, seveda odreže bolj slabo. Za književnost zato Kovačič Peršin predlaga naslednjo rešitev: “Ena bistvenih zahtev ustvarjalcev namreč je, naj država namesto subvencioniranja knjig odkupi za javne knjižnice vse knjige, ki zadostijo kriteriju leposlovne ali strokovne kvalitete. To pa naj ugotavljajo od stroke izbrani ocenjevalci, ne birokrati. Odkup bi pokrila stroške natisa in osnovnega honorarja, dobiček pa naj si založniki in avtorji kujejo s prodajo knjige na trgu.” Vprašanje, kdo naj bi bili ti izbrani ocenjevalci in kakšna naj bi bila dejansko njihova vloga pri odločanju o tem, kaj naj bo merilo leposlovne kvalitete, je znova eno tistih, ki morda ne vodijo do posebno dobrih sistemskih rešitev.

Vrnitev k Itaki je, kot namigne že naslov, knjiga, ki jo prežema močan občutek avtorjevega poslanstva in, kot se zdi, tudi dolžnosti. Njena retorika je nemara prav zato na več mestih nekoliko pridigarska in moralistična, iztočnice in ugotovitve pa se ves čas ponavljajo, najbrž z namenom, da bi se jih kar največ vcepilo v zavest bralcev. Ob vsem tem pa vendarle težko spregledamo dejstvo, da postajata usodi slovenske kulture in žive narodne zavesti v skladu s težnjami številnih izobražencev, politikov in drugih pomembnejšev, ki, kot piše Kovačič Peršin, ne vidijo več neke življenjsko pomembne perspektive v slovenstvu, ampak raje poudarjajo, naj se usmerimo v nekakšno svetovljanstvo, vse bolj težavno vprašanje, ki terja odgovore.

Si želimo na dolgi rok ostati Slovenci ali bi svoje najizrazitejše posebnosti raje ohranili bolj na ravni folklore, sicer pa bi se postopoma raztopili v

globalnih tokovih? Vprašanje, če je v tej namenoma zaostreni obliki sploh realno zastavljeno, je dejansko globoko osebno, saj zadeva vsakogar od nas, ki se je rodil kot Slovenec, v domovini, ki jo zaznamujeta slovenski jezik in seveda tudi – marsikomu že precej oddaljena ter od njegovega vsakdanjega doživljanja odtujena – kultura. Prav kar zadeva kulturo, ki je v preteklih časih izrazito sledila narodnemu poslanstvu in tako morda izgubila del svoje spontanosti in povezave z življenjem, je Kovačič Peršin odločen: “Naloga slovenske kulture je, da se slovenstvo samouresniči kot metafizično bivanje narodnega občestva.” Presoji bralcev je prepuščeno, da se do tega opredeli, na vprašanje, ali je to res prava rešitev za obstoj in nadaljevanje slovenske kulture, pa bo naposled odgovoril čas.

Je metafizično podčrtan pristop Petra Kovačiča Peršina v današnjem času še smiselno ali bosta šli slovenska kultura in ustvarjalnost morda v kako drugo smer? Vsakdo ima o tem lahko svoje mnenje, tudi pisec pričujočih vrstic, bistveno pa je, kot nam zagotavlja pisec zbirke esejev, da o problematiki slovenskega jezika in kulture razmišljamo kot o nečem, kar nas zadeva na ravni naših osebnosti, saj gre za naš jezik in kulturo ter za vprašanja, kdo smo in kaj si želimo postati.